

In Oog *met* Mezelf

Stilte krijgt een stem

Michael Pantlin

Colofon

© 2026 Michael Pantlin

Uitgegeven door Strawberry Tree Publishing, Hoofddorp,
Nederland

Memoir

ISBN 9789403930015 NUR 320

Eerste druk, 2026

Titel Engelstalige editie: *Belonging to Myself*

Omslagontwerp: Martijn Pantlin

Vertaling: Michael Pantlin.

Foto's: privécollectie van de familie Pantlin

Met uitzondering van de auteur en zijn vrouw zijn de namen van levende personen in dit boek weggelaten ter bescherming van hun privacy. De dialogen in dit boek zijn gereconstrueerd op basis van de herinneringen van de auteur en weerspiegelen de essentie van de gevoerde gesprekken.

Alle rechten voorbehouden.

Niets uit deze uitgave mag worden veeleenvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën, opnamen, of enige andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de rechthebbende.

Voor Henny die voelde wat ik niet kon voelen,
herinnerde wat ik was vergeten,
en bleef toen het pijn deed.

“Het diepste verlangen van de menselijke geest
is om erkend te worden.”

Stephen Covey,
auteur van *The 7 Habits of Highly Effective People*
(1932-2012)

Mijn eigen zijn

Toen ik mijn eigen zijn ontdekte
ontmoette ik mijn schrijvende ziel.
Nu mag ik mijn binnenste beleven,
mijn verleden dragen,
en doorgaan
in wie ik ben.

Geïnspireerd door ‘*Het nieuwe zijn*’ van
Ben Wikkersmoeder

Inhoudsopgave

Voorwoord

1. Het Oog.....	1
2. De Treinspotter.....	13
3. De Buitenstaander.....	20
4. De Mislukking.....	31
5. De Frustratie.....	48
6. De Verlegenheid.....	55
7. De Angst.....	61
8. De Vrijheid.....	73
9. De Trots.....	83
10. De Alternatieve Familie.....	98
11. De Breuk.....	112
12. De Deal.....	127
13. De Scheidingslijn.....	141
14. Het Begin.....	147
15. De Klap.....	154
16. De Onmogelijke Rol.....	170
17. De Bezitterigheid.....	178
18. Het Niemandslan.....	191
19. Het Dagelijkse Leven.....	195
20. De Reünie.....	199
21. De Misverstanden.....	206
22. De Eruptie.....	222
23. Het Afscheid.....	238
24. Identiteit.....	251
25. De Lange Ontwaking.....	257

Epiloog

Foto's

Dankwoord

Andere boeken uitgegeven door Michael Pantlin

Voorwoord

Jarenlang droeg ik een verhaal met me mee dat ik niet kon vertellen. Het gaat niet over grote avonturen of opmerkelijke prestaties – ik heb de Everest niet beklommen en geen gouden medailles gewonnen. Ik heb wat de meesten een gewoon leven zouden noemen, maar gewoon betekent niet eenvoudig. En te lang ben ik stil geweest.

Mensen die me kennen, beschrijven me als gereserveerd. Ze hebben gelijk. Ik heb het grootste deel van mijn leven mijn gedachten en gevoelens opgesloten waar ze veiliger leken. In gesprekken luisterde ik terwijl anderen de stilte vulden met woorden die hun moeiteloos afgingen. Wat ze niet wisten, was dat er achter die stilte van alles verborgen bleef – de vragen, de twijfels, de inzichten – allemaal onuitgesproken.

Schrijven werd mijn stem toen spreken onmogelijk leek. Op papier kan ik de tijd nemen, nadenken, herformuleren. Zo begon ik mezelf te begrijpen: waarom verlegenheid als een gevangenis voelde, waarom ik niet voor mezelf kon opkomen, wat mijn onzekerheid voedde. Het onzichtbare zelf dat ik zelfs voor mezelf verborgen had gehouden, kwam langzaam in beeld.

Ik heb gearzeld om dit verhaal te delen. De mensen over wie ik schrijf, zijn mensen van wie ik

houd, en de waarheid kan hard aankomen, ook als die voorzichtig wordt uitgesproken. Die angst heeft me stilgehouden. Maar er is een moment gekomen waarop zwijgen zwaarder woog dan spreken.

Dat moment is nu.

Op deze pagina's spreekt de stille man eindelijk. Niet luid, wel duidelijk – en volledig in zijn eigen woorden.

1

Het Oog

De handen van de grote jongen pakten me vast voordat ik kon vluchten. Zijn vuile vingers grepen mijn armen en trokken ze achter mijn rug omhoog. Een brandend gevoel schoot door mijn schouders.

“Draai ze allebei omhoog tot ie stopt met worstelen,” zei hij tegen een andere jongen.

“Laat los!” gilde ik. “Laat me los!”

“Jij, Londense snotaap. Jij hoort hier niet thuis. We zullen je een lesje leren.”

Hij drukte mijn armen verder mijn rug op. Het was alsof mijn schouders uit de kom werden getrokken.

De grote jongen boog zich voorover. Hij was ouder. Ik was vier en hij was zeven of acht. Ik kon zijn zure, vieze adem ruiken. Uit zijn zak haalde hij een stok met een scherpe metalen punt, glanzend in de zon. Hij richtte hem op mijn gezicht, zijn gemene ogen op de mijne gericht.

“Nee!” Ik probeerde mijn hoofd weg te draaien, maar ze trokken mijn armen nog hoger mijn rug op.

Ik werd duizelig van de pijn.

Het was alsof de tijd stilstond, eindeloze pijn, terwijl die zilveren punt steeds dichterbij kwam.

“NEE!” schreeuwde ik. “NEE!”

Maar hij kwam dichterbij, gericht op mijn rechteroog.

De zilveren naald kwam zo dichtbij dat ik hem niet meer scherp kon zien. Toen voelde ik een elektrische schok en zag ik even niets. Ineens kreeg ik de kracht om me los te rukken.

Ik rende naar huis, schreeuwend, terwijl mijn trillende vingers mijn kloppende, gewonde oog beschermden.

Mum moet me van ver hebben gehoord, want ze stond bij de poort met mijn kleine zusje in haar armen, roepend: “Wat is er aan de hand? Wat is er aan de hand? Wat is er gebeurd, lieverd?”

“Mijn oog!” schreeuwde ik. “Ze hebben in mijn oog gestoken.”

“Och, mijn hemel,” zuchtte ze en pakte mijn hoofd vast.

Ze haalde voorzichtig mijn trillende hand van mijn oog af, rode vlekken op mijn handpalm. Een warme, natte vloeistof doordrenkte mijn broek. Zou ik ooit nog kunnen zien? Wat hadden ze gedaan? Zou Mum boos op me zijn?

Toen Granny het lawaai hoorde, kwam ze naar de voortuin. Mum vroeg haar: “Wil je meneer Cummins vragen ons naar het ziekenhuis te brengen?”

Zij hielp me snel mijn broek te verwisselen. Ik voelde me duizelig en zwak. Ze zat naast me in de auto en deed haar best om me te kalmeren door me tegen zich aan te drukken. In het ziekenhuis werden we door lange gangen naar een kamer vol instrumenten en een man in witte kleding gebracht.

“Kijk recht vooruit,” zei hij, en hij keek in mijn pijnlijke oog. “Probeer je ogen open te houden.” Hij scheen met een

fel licht in mijn beschadigde oog, waardoor het nog pijnlijker werd en ik mijn ogen wilde sluiten. “Je moet je ogen openhouden.”

Ik was bang dat hij zou zeggen dat ik blind zou worden. Gelukkig zei hij dat niet.

Dad kwam net op het moment dat de dokter zelf op een pleister smeerde, die hij vervolgens met tape over mijn oog plakte en zei: “Ik zie geen blijvende schade. Kom over twee dagen maar terug.”

Ik was opgelucht en tegelijkertijd in verwarring, want als ik terug moest komen voelde het alsof er nog een probleem kon zijn.

We liepen het ziekenhuis uit en ik zag mezelf weerspiegeld in een raam. Ik vond dat ik op een piraat leek. Ik liep rechtop om te laten zien hoe stoer ik was.

Eenmaal in de tram gaf Mum me een standje. “Ik heb je gezegd dat je nooit, maar dan ook nooit, de straat op mag. Die jongens zijn gemene types. Ik wist dat je in de problemen zou komen. Kom niet meer in hun buurt... hun families... niet ons type.”

“Je kunt beter in de achtertuin blijven,” zei Dad.

Maar ik was het zat om alleen in de achtertuin te spelen.

Mum ging met me terug naar het ziekenhuis waar werd bevestigd dat ik geen blijvend letsel had. Maar ik weet niet of dat waar was, want mijn rechteroog is altijd zwak geweest.

De jongens zijn nooit meer gezien of gestraft.

We woonden in Liverpool bij de oma van mijn moeder; we noemden haar Granny. Door het woningtekort na de oorlog konden mijn ouders geen eigen huis vinden en hadden ze geen andere keus dan bij Granny in te trekken. We hadden de voorste helft van het huis en deelden de badkamer en keuken met haar.

Mijn slaapkamer lag op het noorden, waardoor het er koud en vochtig was. In de winter bedekten bloemachtige ijspatronen mijn raam. Onze woonkamer stond vol meubels: een tafel met stoelen, een bank en een fauteuil. Ook was er een zwarte piano waarop Mum speelde tussen het voeden van mijn zusje en het verschonen van luiers door.

Ik lag languit op het tapijt met mijn speelgoedauto's en bouwde denkbeeldige wegen, totdat mijn moeder met een zucht over me heen stapte. "Je zit me weer in de weg," zei ze, niet onaardig, maar ook niet lief. Ik pakte mijn auto's bij elkaar en trok me terug in de hal, waar Granny langs schuifelde, mompelend over al het speelgoed, en vervolgens zei: "Ik struikel er nog eens over."

Dus verdween ik naar de achtertuin, waar ik naar hartenlust wegen kon aanleggen met mijn speelgoed-bulldozer en eindeloze ritjes kon maken met mijn autootjes. Ondanks het gevoel dat ik door zowel mijn moeder als Granny niet gewenst was, vond ik voldoening in het alleen spelen, zonder dat iemand toekeek.

Voorbij het kleine gazonnetje bedekten klimrozen een pergola met daarachter rijen van zwarte en rode bessenstruiken, frambozen en een knoestige appelboom. In de zomer, als de bessen rijp waren, hielp ik ze plukken, mijn vingers

paars en rood gekleurd. Als Granny niet keek, stopte ik stiekem de dikste bessen in mijn mond.

Op een zonnige dag hoorde ik stemmen in de tuin van de burens. Mijn nieuwsgierigheid was gewekt. Ik probeerde op de schutting te klimmen om te kijken, maar ik kreeg geen grip. Ik vond gaten om doorheen te gluren, maar die boden beperkt zicht. Omdat ik iets nodig had om op te staan, ging ik naar de keuken, pakte Granny's voetenbankje en zette het bij de schutting neer. Zo had ik een goed uitzicht op de tuin van de burens. Ik zag alleen een gazon, struiken en bomen. Er was niemand te bekennen.

Ik had nog maar net de kans gehad om rond te kijken toen Granny's stem me deed schrikken.

“Wat is er met mijn voetenbankje gebeurd?” riep ze.

“Ik heb het niet gehad,” antwoordde Mum.

“Nou... waar is het dan gebleven? Als jij het niet hebt gehad, wie dan wel?” klaagde Granny.

Ik sprong van het voetenbankje af, maar was bang voor Granny's woede als ik het weer mee naar binnen zou nemen, dus gooide ik het over de schutting.

Enkele minuten later hoorde ik de deurbel aanhoudend rinkelen.

“Wie is dat in vredesnaam?” zei Mum, terwijl ze naar de deur liep om open te doen.

De keukendeur stond op een kier, waardoor ik naar de voordeur kon kijken. De buurvrouw stond te zwaaien en opgewonden te brullen.

“Jouw zoon... hij heeft een voetenbankje over de schutting gegoooid! Hoe durft hij! Het landde op de kinderwagen. Bijna mijn baby geraakt! Je bent een hopeloze moeder... je kunt die kleine deugniet niet in bedwang houden!”

Ik kon het antwoord van Mum niet horen, maar zodra de vrouw weg was, kwam ze me zoeken. Ze rukte aan mijn arm en gaf me een paar harde klappen op mijn billen – klappen die me meer schokten dan pijn deden. Mijn kin trilde van de schuld die ik voelde. Zonder een woord te zeggen, sleepte ze me naar mijn kamer. Ik klom op mijn bed, krulde me op mijn zij en zoog op mijn duim tot de spanning uit mijn lichaam verdween.

Wanneer Dad die avond thuiskwam, barstte Mum in tranen uit toen ze hem vertelde wat ik had gedaan en dat de buurvrouw had gezegd dat ze geen goede moeder was.

Dad draaide zich naar me toe en zei: “Hoe kun je zoiets doen?”

Hij sloeg me op mijn kuit, en dat deed zo’n pijn dat ik ervan ineenkromp.

Als ik nu terugdenk aan die gebeurtenis, herinner ik me dat ik me ongewenst voelde. Ik was gelukkiger in de tuin, of in het schuurtje als het regende – gelukkiger in mijn eentje.

Het was 1953. Ik was vijf jaar oud en nog steeds een lastig kind. Elke nacht plaste ik in bed, waardoor ik Mum uit haar slaap haalde en ze nog vermoeider en prikkelbaarder werd. Het gaf me een waardeloos gevoel, ook al kon ik er niets aan doen.

Mum was zo van streek dat Dad met de dokter ging praten, die haar iets voorschreef. Hij stelde voor dat ik naar school zou gaan – vermoedelijk omdat hij vond dat het Mum meer rust zou geven.

In juni begon ik op de Ryebank Preparatory School. Uiteraard was een schooluniform verplicht, wat betekende dat ik met Mum naar een speciale winkel in Liverpool moest. Ik paste een wit overhemd met een rode vlinderdas, een donkerblauw blazertje en een pet. De winkelbediende vroeg me mijn broek uit te trekken en verving die door de verplichte grijze korte broek en lange grijze sokken die tot aan mijn knieën reikten. Terwijl ik in de spiegel keek, zag ik een andere jongen – een grote jongen, netjes gekleed voor zijn eerste schooldag, met het schoolembleem genaaid op de borstzak van zijn blazer en op zijn pet.

Mum bracht me naar school en duwde mijn zusje in de kinderwagen mee. Dat gaf me een veilig gevoel op straat. De school was gevestigd in wat ooit een groot huis met tuin was geweest. Boven de ingang hing een bord met hetzelfde embleem als op mijn badge. Bij de deur werden we begroet door het hoofd en zijn vrouw. Ze namen afscheid van Mum en brachten me naar een donkere, bruine kamer, waar ik naast andere jongens en meisjes ging zitten.

Omdat het einde van het schooljaar al in zicht was, was ik de enige nieuwe leerling. Een lerares kwam de klas binnen en vroeg ons te gaan staan. Ik wist niet wat ik moest doen en deed gewoon de andere kinderen na.

Ze zei: “Laten we bidden.”

Ik had geen enkele ervaring met bidden. Ik was nooit naar de kerk geweest en thuis werd er nooit over gesproken – dus liet ik mijn ogen gewoon naar de vloer zakken.

De lerares vroeg ons te gaan zitten. We zaten aan houten tafeltjes, twee leerlingen per tafel. Ze gaf ons sommen op, iets wat ik best leuk vond. Toen een bel in de gang rinkelde, liepen we in een rij naar het speelplein achter de school. Hoge, zwartgeblakerde muren omsloten een vlakte van zwart grind. Op een gegeven moment wilde ik naar binnen gaan, maar het hoofd en zijn vrouw hadden de doorgang geblokkeerd met een tafel vol snoep – allerlei soorten, allemaal in rijen uitgestald. Ze vroegen me wat ik wilde hebben. Ik koos een rood reepje van iets, betaalde er een penny voor en holde toen snel weer naar buiten. Het smaakte vreselijk, dus dat kocht ik niet nog een keer.

Rook walmde over de muur van het speelplein en mijn hart klopte sneller toen ik het ritme van een stoomtrein hoorde. Ik spurtte naar de muur in de hoop de trein te kunnen zien passeren. Helaas was de muur te hoog. De rook die het speelplein indreef, deed me hoesten.

Ryebank was zwaar. Juffrouw Scarlett leerde ons de tafels tot en met 'twaalf maal twaalf is honderd-vierenveertig'. Om ze er goed in te stampen vroeg ze ons ze op te zeggen. Maar als we vastliepen, trok ze haar rode leren riem uit en sloeg daarmee op onze handen. Nadat ik dat bij andere kinderen had zien gebeuren, zorgde ik ervoor dat ik mijn tafels goed kende. Mum hielp me thuis oefenen.

Ik was maar een jaar op Ryebank. Ik sloot er geen vriendschappen, want Mum haalde me elke middag op om thuis te

lunchen, en tijdens de ochtendpauze was ik meer met snoep bezig dan met de andere kinderen. Ik leerde niet de spelletjes die andere jongens speelden, wist niet hoe ik moest meedoen, ontwikkelde geen sociale vaardigheden – behalve hoe ik de nare groepjes moest ontwijken. Als ik al op een andere jongen afstapte, was het altijd iemand die net zo'n einzelgänger was als ik.

Thuis voelde ik de dagelijkse irritatie tussen mijn ouders en Granny. Als ik Mum in de keuken zag, hoorde ik Granny haar stem verheffen: "Je bent hier al twee uur!"

"Ik kan niet zomaar met een toverstokje zwaaien," zei mijn moeder. "Ik moet luiers wassen en het avondeten klaarmaken."

Veel ochtenden, als Dad zich aankleedde om naar zijn werk te gaan, hoorde ik hem op de badkamerdeur kloppen, gevolgd door Granny's scherpe stem: "Ik kom eruit als ik klaar ben!"

Granny vond me een lastpost en klaagde dat ik slechte manieren had en onbeleefd tegen haar was. "Hij heeft weer met modder door de gang gelopen. De mat is verpest."

"Ik maak het wel schoon," zei Mum.

"Je laat hem te veel zijn eigen gang gaan. Houd hem in toom. Hij heeft een strenge hand nodig."

's Avonds, als Dad thuiskwam, vertelde Mum hem alles over de rampen van de dag.

"Hij heeft één van haar kopjes gebroken... De hal is vies geworden... Ze zegt dat ik hem niet goed in toom houd..."

Dad zuchtte. Zijn humeur was niet best als hij in somber weer thuiskwam na een teleurstellende werkdag. Een gefrustreerde vrouw thuis aantreffen maakte zijn humeur nog erger.

Granny bracht haar dagen door in de donkere achterkamer, altijd in het zwart gekleed, zittend in haar fauteuil met de gordijnen half dicht. Soms gluurde ik door de deuropening. Ze riep me nooit binnen. Nooit kuste of knuffelde ze me. Nooit las ze me voor. Ik was bang voor haar en probeerde haar te vermijden.

Mijn instinct was om me terug te trekken, om te zorgen dat ik niet in de weg zat, om te voorkomen dat ze over me zouden klagen.

Uit het lezen van mijn vaders dagboeken weet ik dat hij er genoeg van had om bij Granny te wonen, en met alle macht uit Liverpool wilde ontsnappen.

“Het is een troosteloze, lelijke plek,” schreef hij. “Geen groene velden, geen bomen in de wijde omtrek, behalve onze eenzame esdoorn in de voortuin.” Hij kon zich niet verzoenen met de stad van grauwe mensen en armzalige straten.

“De laatste dagen ben ik nogal slecht gehumeurd door slaapgebrek... ’s Avonds erg moe en somber. Ik wou dat we ergens in het zuiden in ons eigen huis woonden. Het begin van een onbevredigende week vol depressieve buien. Ik kan nergens enthousiast over worden, vooral niet op het werk, en thuis ben ik chagrijnig.”

De hoofdreden voor zijn wanhoop was altijd dezelfde: geen uitzicht op een eigen huis, gevangen in de woning van “die knorrig, ondankbare oude dame.”

Voor langere tijd moest Granny naar het ziekenhuis. Dad schreef: “Granny blijft vooruitgaan. Ze komt binnenkort weer thuis. We wensen haar geen kwaad, maar het staat buiten kijf dat haar terugkeer een bittere pil zal zijn. Onze vrijheid van de afgelopen tien dagen is kostbaar. Geen inmenging, geen kritiek, geen gezeur over Michael, geen eindeloze herhaling van wat al gezegd is, geen vragen waarom, wanneer en waar. Hopelijk zijn we vriendelijker voor onze eigen kinderen!”

Mums gevoelens voor haar grootmoeder waren ingewikkelder, omdat ze haar eigen moeder nooit had gekend. Als kind had ze Granny als moederfiguur liefgehad, maar nu deed de oude vrouw niets anders dan klagen.

Onze leukste momenten waren wanneer we eropuit trokken, naar een park of het centrum van Liverpool om te winkelen. Mum deed haar best er aantrekkelijk en verzorgd uit te zien. Bewust van de mode van die tijd droeg ze een hoed, een bijpassend jasje en rok en handschoenen. Ze was van gemiddelde lengte met donker golvend haar, donkere wenkbrauwen, groengrijze ogen in een rond gezicht en felrode lippenstift.

Wie haar zag, zou haar fit en energiek hebben gevonden. Als meisje had ze hockey en tennis gespeeld en ze hield van lange wandelingen. Muziek was echter haar ware passie. Ze

had het schoolkoor op piano begeleid en speelde nog steeds wanneer ze een vrij ogenblik vond.

Ze toonde haar liefde wanneer ik naar bed ging – ze stopte me in en las verhalen voor over Bruintje Beer terwijl ik naar de plaatjes keek.

2

De Treinspotter

Op mijn zesde verjaardag vroeg Dad of ik zin had om treinen te spotten. Hij had zijn enthousiasme voor stoomlocomotieven op mij overgedragen, dus dit was een heerlijk verjaardagscadeau. We liepen naar de tramhalte. Hij haalde een pakje Senior Service-sigaretten uit zijn zak en stak er één op voordat de tram arriveerde om ons naar Lime Street Station te brengen, het belangrijkste spoorwegstation van Liverpool. We stapten in en gingen zitten. Aan de overkant van het gangpad zat een vieze jongen die zijn druipende neus aan zijn versleten mouw afveegde. Hij zag eruit als het type dat me zou aanvallen als hij de kans kreeg, dus hield ik hem in de gaten nadat we op het station waren uitgestapt.

Ik keek omhoog naar het enorme gewelfde glazen dak dat zich over de perrons uitstreckte. Rook en stoom vulden de lucht. Reizigers, kruiers en spoorwegpersoneel liepen alle kanten op, sommigen aankomend, anderen vertrekkend. Aan de zijkant losten auto's, taxi's en bestelwagens passagiers en bagage. Ik was gefascineerd door alles wat er gebeurde.

“Wat is het druk hier,” zei Dad. “Laten we naar het uiteinde van perron 4 gaan. Dat is de beste plek om de locomotieven te zien.”

Ik hield zijn hand vast terwijl hij een weg baande tussen reizigers en zware koffers; zijn lengte maakte het wat makkelijker. Op perron 4 liepen we door naar het einde, ver voorbij waar de reizigers stonden. Daar kwamen de sporen samen en verdwenen in de duisternis van een tunnel onder een rotswand.

Er verscheen een vaag licht in de met rook gevulde tunnel en een minuut later kwam een stoomlocomotief tevoorschijn in een wolk van rook en stoom, zijn rijtuigen rammelend achter zich aan. Mijn neusgaten ving de geur van brandende kolen op, een geur waar ik van was gaan houden. Een geur die ik met Dad associeerde en die uitsluitend bij de momenten hoorde dat wij samen waren.

Waar we stonden aan het einde van het perron, bevonden we ons niet langer onder het stationsdak en hoorden we het fluitsignaal niet toen de volgende trein vertrok. Het bulderende geluid van stoom en rook dat uit de krachtige locomotief kwam, trok onze aandacht. Hij trok langzaam op met een lange rij rijtuigen achter zich en verdween in de duisternis van de tunnel. De rookpluimen waren niet meer zichtbaar, terwijl de passagiersrijtuigen nog steeds het einde van het perron passeerden.

“Waar gaat die naartoe?” vroeg ik. “Hij gaat naar Manchester. Locomotiefnummer 2001.”

Dad haalde een boekje uit zijn jaszak.

“Laten we eens kijken,” zei hij, door de bladzijden bladerend. “Hier is hij.”

Hij liet me de pagina zien en wees naar 2001.

“Zijn naam is Cock o’ the North,” zei hij.

Hij pakte een potlood uit zijn zak en zette een vinkje bij 2001 als 'gezien'. Hij klapte het boekje dicht en gaf het aan mij.

“Jij kunt het nu maar beter hebben, mijn jongen. Jij gaat waarschijnlijk vaker spotten dan ik.”

Dat klopte. Ik heb dat boekje mijn hele leven bewaard als herinnering aan die fijne uitjes met mijn vader. Doorde-weeks zag ik hem nauwelijks; hij was óf laat thuis, net op tijd om welterusten te zeggen, óf hij was voor zaken op reis naar een ver land.

In het weekend gingen we als gezin op zonnige dagen naar het plaatselijke park. Mum duwde mijn zusje in de kinderwagen. Ze zocht een schaduwrijke plek onder een boom en spreidde een deken uit voor Dad en de baby. Ze haalde een bal onder de kinderwagen vandaan en zei: “Kom op, Michael! Laten we een spelletje doen.”

We gooiden de bal heen en weer, lachend. Dit waren de gelukkige momenten die Mum en ik samen deelden.

Dad hield van modelbouw. Hij stelde voor om een zeilboot te maken en vond een stuk hout in de schuur.

Hij klemde het vast in de bankschroef. “Nou, deze is te lang. Laten we het doormidden zagen.”

Hij gaf me de zaag en legde zijn hand over de mijne, zijn handpalm warm tegen mijn huid.

“Doe het rustig aan... maak gewoon langzame bewegingen heen en weer... zo.”

Zijn hand leidde de mijne, waardoor ik voelde hoe hij me begeleidde. Zaagsel viel op de grond.

“Zo gaat het goed... je doet het prima. Ga zo door.”

Hij trok zijn hand terug en stak een sigaret op. Terwijl hij toekeek, groeide mijn gevoel van trots.

We brachten de voltooide boot naar de plaatselijke modelbotenvijver. Dad bond een lang, licht touwtje aan de boeg en liet hem te water. De lichte bries vulde het zeil. Golven klotsten tegen de boeg terwijl de boot zich een weg baande door het water en het touw achter zich aantrok. In mijn verbeelding was ik aan boord, aan het roer, terwijl we de oceaan overstaken.

Toen sloeg de boot abrupt om.

Dad trok een grimas. “Een andere boot... verstrikt in onze lijn,” zei hij, terwijl hij aan het touw trok om de boten los te krijgen.

Om ons heen klonken stemmen: “Je had geen lijn moeten gebruiken! Hoe stom kan je zijn!”

Terwijl Dad worstelde om onze boot en het touw los te krijgen, stak ik mijn hand uit om hem te helpen. Ik verloor mijn evenwicht, probeerde de rand van de vijver vast te pakken, maar gleed het koude water in. Ik hapte naar adem, maar er kwam water in mijn longen.

In paniek zag ik bubbels uit mijn mond naar de oppervlakte stijgen. Wanhopig probeerde ik het glimmende oppervlak boven me te bereiken. Elke keer dat ik omhoog greep, leek ik dieper te zakken. Ik kon niet ademen. Ik was aan het verdrinken.

Ineens greep een hand mijn jas en trok me ondersteboven in het felle licht. Er stroomde water uit mijn mond. Een vreemdeling zette me overeind en ik stond daar te rillen

terwijl Dad me in zijn jas wikkelde, zijn handen net zo erg trillend als de mijne.

Die avond hoorde ik Mum tegen Granny zeggen: “Iemand anders heeft hem gered. Niet zijn vader. Die raakte in paniek – hij kan zelf niet zwemmen; hij is bang voor water.”

Sindsdien had ik angst voor water, vooral in zwembaden waar ik erin geduwd kon worden.

Mijn zus en ik hadden weinig contact met onze grootouders. Grandma en grandpa Pantlin woonden in Carshalton, een groene buitenwijk ten zuiden van Londen, waar mijn vader in 1923 werd geboren. Hij had twee zussen die elf en veertien jaar ouder waren. Hij vertelde me dat het was alsof hij drie moeders had. Hij sprak nooit over zijn ouders en had nauwelijks contact met hen. Hij ging bij ze langs als hij een zakenreis naar Londen had.

Ik herinner me maar één bezoek aan Carshalton. Het is een reis die ik nooit zal vergeten. We zaten comfortabel in de trein voor een reis van drie uur, toen ik een enorm schrapend geluid hoorde. De trein stopte abrupt. Ik werd naar voren geworpen en landde op de reiswaeg waar mijn zusje in lag. Mum en Dad lagen op de grond, bedekt met onze bagage, beiden kreunend. Mum stond op en tilde me van de reiswaeg af voordat ze Dad hielp.

Hij keek uit het raam. “Het is een vreselijk ongeluk.”

“Kijk of je eruit kunt komen,” zei Mum met schelle stem. Het lukte ons uit het rijtuig naar buiten te klimmen.

“Kijk niet die kant op,” zei Mum toen ik naar de voorkant van de trein keek. Ik keek toch en zag rijtuigen op hun zij

liggen. De locomotief lag op zijn kant in een weiland; rook en stoom spoten eruit. Mensen schreeuwden, kropen uit de trein en riepen om hulp.

De volgende dag las Dad in de krant dat vijftientig mensen waren omgekomen.

Die botsing staat in mijn geheugen gegrift. Zo sterk zelfs dat ik me niets meer herinner van het samenzijn met mijn grootouders Pantlin.

Grandma Handley heb ik nooit gekend, want ze stierf kort na de geboorte van mijn moeder.

Mijn opa Handley noemden we Grandad. Hij was hertrouwd en woonde in Droitwich, een kuuroord ten zuiden van Birmingham, op behoorlijke afstand van waar wij woonden. Elke zomer brachten we een paar dagen bij hem en zijn vrouw Beryl door, maar de bezoeken verliepen gespannen. Mum kon niet goed opschieten met Beryl, en Grandad had weinig op met mijn vader omdat die niet had gediend in de Tweede Wereldoorlog.

Ik vluchtte zoals gewoonlijk naar de tuin waar Grandad me leerde om fruitbomen te snoeien en de moestuin te verzorgen. Ik kon zijn liefde voelen, ook al uitte hij die nooit. Als we vertrokken, zag ik aan zijn gezicht dat het hem speet ons te zien vertrekken.

Vlak bij Grandads huis liep een spoorlijn. Ik liep het pad af naar de rails, mijn spottersboekje in mijn zak, en wachtte tot de treinen voorbijkwamen. Een eenzame bezigheid, maar één die ik graag deed.

Grandad was de enige grootouder die een betekenisvolle rol speelde in mijn opvoeding. Hij sprak openlijk over zijn

waarden: discipline, respect voor gezag, altijd een stapje verder gaan, kameraadschap, gezond leven, zelf-redzaamheid. Waarden die hij had opgedaan gedurende zijn tijd in het leger tijdens de Eerste Wereldoorlog.

Hij had geen vertrouwen in de medische wereld, omdat zijn vrouw, Grandma Handley, door de nalatigheid van een dokter was gestorven. Dat wantrouwen ging via mijn moeder op mij over, zij het aanzienlijk afgezwakt.

Ik blijf huiverig voor medicijnen en geloof dat alternatieve geneeswijzen een plaats verdienen naast de conventionele behandeling. Gezond eten, veel fruit en groenten, en dagelijkse beweging zijn mijn fundament, zoals ze dat ook van hem en van mijn moeder waren.

Mijn ‘guilty pleasure’ was, en is nog steeds, het eten van zoetheid.

3

De Buitenstaander

Vastbesloten om Liverpool te ontvluchten, spreidde Dad elke avond na het eten zijn thermodynamica-leerboeken uit over de eettafel. Het huis viel stil zodat hij zich kon concentreren. Hij bracht zichzelf bij hoe betere koelkasten te ontwerpen voor English Electric – apparaten die bestand waren tegen de hitte in verre landen waar voedsel zonder koeling binnen een paar uur zou bederven.

Veel reizen volgden, evenals salarisverhogingen. Tot zijn grote vreugde leek een eigen huis steeds dichterbij te komen, wat hoop gaf op een vertrek uit Liverpool en weg van Granny.

Aan de overkant van de rivier de Mersey kreeg hij een vergunning om een bungalow te bouwen in Irby, een dorp op een groene landtong genaamd The Wirral.

In 1954 keek ik toe hoe de verhuizers hun vrachtwagen met onze spullen beladden. Maar Mum stond in de deuropening van Granny's huis en had moeite om te vertrekken. De oude vrouw lag in bed, haar gezicht bleek, haar ademhaling moeizaam. Als Granny ziek was, veranderde er iets in mijn moeder – alle wrok viel weg. Het kleine meisje kwam tevoorschijn dat haar eigen moeder had

verloren en een vervanging had gevonden in deze moeilijke vrouw.

“Kom met ons mee,” zei Mum. “We zullen voor je zorgen in Irby.”

Granny wuifde met een magere hand. “Ik ga nergens naartoe.”

Dad schreef die avond in zijn dagboek: “Granny is vierentachtig, cynisch, pessimistisch, bezig met de dood. Haar kleindochter kan het niet verdragen haar alleen achter te laten.”

Uiteindelijk bleef Granny in Liverpool. Mum deed haar best haar regelmatig te bezoeken. Maar de reistijd met het openbaar vervoer maakte het haar moeilijk dat vol te houden.

Pas nu begrijp ik de keuze die ze maakte: om de vrouw achter te laten die haar had grootgebracht, die zowel moeder als grootmoeder was geweest en het gat had opgevuld dat de dood van haar eigen moeder had geslagen. Mijn moeder koos voor het geluk van haar man, de toekomst van haar kinderen en haar eigen kans op rust. Voor een vrouw die was opgegroeid zonder een eigen gezin moet het zowel een bevrijding als verraad hebben gevoeld.

Toen we de bungalow betrokken, was de inrichting nog niet af. Er was geen geld geweest om alles te voltooien. Dad nam het op zich om de klus in zijn vrije tijd af te maken.

De keukenkastjes waren één van de eerste dingen die hij timmerde. Ik keek toe hoe hij het hout in de garage zaagde,

zaagsel op zijn voeten. Toen hij ten slotte de laatste deur ophing, riep hij Mum om het te komen bekijken.

Ze streek met haar hand over de vinylfolie. Dads schouders zakten omlaag bij de uitdrukking op haar gezicht.

“Het ziet er zo goedkoop uit,” zei ze. “Waarom verf je ze niet?”

“Ik kan niet over vinyl verven,” antwoordde hij, duidelijk gefrustreerd.

“Dan moet je het vinyl er maar weer afhalen,” zei ze, bijna als een bevel.

Ik vond dat Mum gelijk had. De kastdeurtjes zagen er inderdaad uit als een haastwerkje.

Daarna kwamen de elektrische convectiekachels: strakke aluminium dozen die hij zelf had ontworpen en in elkaar gezet. Hij zette er één aan en liet zien hoe de warme lucht zou opstijgen en circuleren.

Mum sloeg haar armen over elkaar. “Het is lelijk. En het geeft nauwelijks warmte.”

Dad deed zo zijn best om ons leven te verbeteren, om te bewijzen dat we de juiste keuze hadden gemaakt door Liverpool te verlaten. Toch leek alles wat hij maakte tekort te schieten volgens Mums maatstaven. Ik had medelijden met hem.

De druk op hem moet enorm zijn geweest. Hij werkte nog steeds voor een bedrijf waar hij het vertrouwen in had verloren. Bovendien moest hij twee uur per dag pendelen.

Mum hielp wel waar ze kon. In het weekend zag ik hen in de tuin de zware klei samen omspitten. Ze werkte een uur naast hem voordat ze zich terugtrok om een maaltijd te